

УДК 368
JEL classification: G22

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

БАЛИЦЬКА Марія Валеріївна
асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: mari12197@yandex.ru

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ СТРАХОВОЙ КОМПАНИИ

БАЛИЦКАЯ Мария Валерьевна
ассистент,
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко
E-mail: mari12197@yandex.ru

METHODOLOGY FOR ASSESSING THE FINANCIAL STABILITY OF AN INSURANCE COMPANY

BALYTSKA Maria
Assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv
E-mail: mari12197@yandex.ru

Анотація. В статті розглянуті актуальні питання пов'язані з оцінкою фінансової стійкості страхових компаній. Визначено, що серед вчених відсутня єдина точка зору щодо показників, за якими оцінюється фінансова стійкість страховика. Здійснювався порівняльний аналіз оцінки фінансової діяльності українських страховиків із зарубіжними підходами. На основі отриманих результатів надані рекомендації щодо вдосконалення оцінки фінансової стійкості страховиків в Україні. Окреслено напрямки забезпечення і зміцнення фінансової стійкості страховиків в умовах розвитку ринкових засад господарювання.

Ключові слова: страхова компанія, фінансова стійкість страховика, рівень фінансової стійкості; маржа платоспроможності.

Аннотация. В статье рассмотрены актуальные вопросы, связанные с оценкой финансовой устойчивости страховых компаний. Определено, что среди ученых отсутствует единая точка зрения относительно показателей, по которым оценивается финансовая устойчивость страховщика. Осуществлялся сравнительный анализ оценки финансовой деятельности украинских страховщиков с зарубежными подходами. На основе полученных результатов даны рекомендации по совершенствованию оценки финансовой устойчивости страховщиков в Украине. Определены направления обеспечения и укрепления финансовой устойчивости страховщиков в условиях развития рыночных принципов хозяйствования.

Ключевые слова: страховая компания, финансовая устойчивость страховщика, уровень финансовой устойчивости; маржа платежеспособности.

Abstract. The article is devoted the issue of the day of estimation of financial stability of insurance companies. It is determined that among scientists there is no single point of view regarding indicators, which assesses the financial stability of the insurer. Was made a comparative analysis of methods of estimation of financial firmness of Ukrainian and foreign insurers. Based on these results devepoled recommendations to improve the assessment of financial stability of insurance companies in Ukraine. The directions of providing and strengthening of financial firmness of insurers in the conditions of market principles development of manage are outlined.

Keywords: insurance company, financial stability of the insurer, level of financial stability, margin solvency.

БАЛИЦЬКА Марія Валеріївна
асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Вступ

Фінансова стійкість страхової організації є її фундаментальною цінністю. Для страхувальників, а також для самого страховика, державних органів страхового нагляду, рейтингових агентств та інших економічних

суб'єктів принципово важлива здатність страховика своєчасно і в повному обсязі виконувати прийняті на себе зобов'язання, в іншому випадку сама ідея страхування піддається сумніву. Крім того, фінансова стійкість страхових організацій має особливе значення для ефек-

тивного функціонування сучасної економіки, оскільки вона визначає можливість реалізації страхового захисту суспільства, покликаної забезпечити економічну безпеку, безперервність і стабільність суспільного відтворення в умовах динамізму господарського середовища. Утримання фінансової стійкості страхової організації в заданих параметрах є фактором, що формує відносини економічних суб'єктів зі страховою організацією. Саме тому питання оцінки рівня фінансової стійкості страховика, а разом з тим вибору показників, що допоможуть реалізувати даний аналіз є настільки актуальним.

Огляд літератури

Фінансова стійкість страхової організації активно досліджується економістами різних напрямків. При цьому більшість досліджень стосується суто фінансової стійкості страхової організації, а також питання забезпечення фінансової стійкості страхових організацій. Пошуком та виокремленням показників фінансової стійкості страховика займалися такі вітчизняні вчені та практики, як М.М. Александрова, В.Д. Базилевич, Н.М. Внукова, М.Г. Жигас, О.М. Залетов, І.О. Ковтун, М.В. Мних, В.М. Олійник, Л.А. Орланюк-Малицька, В.А. Сухов, Ю.Н. Троніна, О.Ф. Фурман, Н.В. Хохлов та інші. Проте досі такі не сформовано єдиної думки щодо системи показників, яка найбільш точно зможе оцінити рівень фінансової стійкості страхової організації.

Мета та завдання статті

Необхідність розвитку та поглиблення теоретичних розробок і практичних напрацювань з питань удосконалення оцінки фінансової стійкості страхових компаній України обумовили постановку наступних завдань:

- аналіз методичних підходів вітчизняних дослідників щодо аналізу фінансової стійкості страхових компаній;
- виділення найпоширеніших показників, що використовуються для оцінки фінансової стійкості страхової компанії;
- обґрунтувати недоліки діючих методик оцінки фінансової стійкості страхових організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження

В економічній літературі представлені різні методи оцінки фінансової стійкості страхових організацій. В їх складі можна виділити:

1. Розробки, що опираються на загальні методики аналізу та оцінки фінансового стану підприємств (В.В. Ковальова, В.Г. Артеменко, М.В. Белленера, Т.Б. Бердникова, В.В. Бочарова, А.Д. Шеремета, Р.С. Сайфуліна та Є.В. Негашева, В.М. Родіонова, М.А. Федотова ін.), де одним з елементних блоків є методика аналізу фінансової стійкості підприємств, що містить, як правило, ряд абсолютних показників фінансової стійкості, за допомогою яких визначається тип фінансової ситуації, а також комплекс відносних показників фінансової стійкості (фінансових коефіцієнтів), що мають нормативні (еталонні, рекомендовані) значення. Указані розробки відображають двобічний характер страхових організацій, що, з одного боку, виступають як господарюючих суб'єктів, що прагнуть до отримання прибутку та підвищення ефективності своєї діяльності, а з іншого боку, як організації, що займаються наданням страхового

захисту. Група даних методів включає як ряд аналітичних загальних показників фінансового стану організації (структурний аналіз активів і пасивів, аналіз ліквідності балансу, аналіз платоспроможності, аналіз фінансових результатів), так і комплекс показників, специфічних для страхової організації [2, с. 49];

2. Методики, що містять показники фінансової стійкості, специфічні для страхових організацій. Вони, у свою чергу, різняться за набором показників, що відображають бачення їх розробників щодо економічного змісту фінансової стійкості страхових організацій.

Так, на думку Л.А. Орланюк-Малицької, в якості основного критерію фінансової стійкості страхової організації може бути прийнятий показник, що характеризує співвідношення зобов'язань і вільних активів страховика [6, с. 43]. Відзначимо, що даний показник є ключовим в західних і вітчизняній моделях державного регулювання фінансової стійкості і платоспроможності страхових організацій, він лежить в основі вимог до оцінки платоспроможності страховиків в системах Solvency I та Solvency II, при цьому термін «вільні активи» відповідно до Директив ЄС замінений на термін «маржа платоспроможності».

Маржа платоспроможності встановлює певні межі, не дотримання яких викликає регулюючі дії зі сторони страхового нагляду. Ці кордони повинні бути встановлені на такому рівні, щоб здійснити необхідне втручання в справу компанії на першій стадії виникнення фінансових труднощів чи з метою виправити становище, або, якщо крах компанії неминучий – з метою мінімізації втрат для страхувальників. Таким чином, необхідна маржа платоспроможності повинна забезпечити високий рівень ймовірності того, що компанія здатна виконувати свої зобов'язання протягом певного часу.

При всіх перевагах показника нормативного запасу платоспроможності, він, як відзначають багато дослідників, має ряд істотних обмежень [3; 4; 9]. Зокрема, даний показник:

- характеризує лише платоспроможність, а не фінансову стійкість в цілому, не враховує структуру балансу, динаміку ліквідності і рентабельності. Визначення фінансової стійкості ширше, воно включає в себе оцінку платоспроможності поряд з іншими параметрами. Так, підвищення платоспроможності може бути досягнуто при зменшенні обсягу страхових внесків, оскільки разом з ними скоротиться і нормативний розмір вільних активів;

- не враховує структуру страхового, інвестиційного та перестрахового портфелів. Страхові організації з однаковою оцінкою платоспроможності можуть мати різні за ризиковими характеристиками портфелі, і, відповідно, різну фінансову стійкість;

- швидко «старіє» – при низькому обсязі вільних активів прийняття до страхування одного великого об'єкта може повністю змінити рівень платоспроможності;

- не відображає вплив інфляції, яка породжує, з одного боку, знецінення активів страхової організації, а, з іншого боку - прискорене зростання страхових внесків, що об'єктивно погіршує показник платоспроможності.

Досвід застосування показника маржі платоспроможності показав, що сама методика його розрахунку потребує вдосконалення. Крім того, оскільки визначення фінансової стійкості не зводиться тільки до оцінки платоспроможності, доцільно використовувати роз-

глянути показник в системі з іншими показниками фінансової стійкості.

Л.І. Рейтман, аналізуючи фінансову стійкість страхової організації, виділяє дві умови її забезпечення; перша умова відображає ймовірність дефіциту коштів в даному періоді і визначається коефіцієнтом Ф.В. Коньшина, друге характеризує стійкість страхового фонду і розраховується як відношення доходів до витрат за даний період [8].

Фінансова стійкість страхової організації буде тим вище, чим менше коефіцієнт Ф.В. Коньшина (К):

$$K = \sqrt{\frac{1-\bar{T}}{n\bar{T}}}$$

де $\bar{T}$ – середня тарифна ставка по страховому портфелю;

n – кількість застрахованих об'єктів.

Чим менший коефіцієнт Коньшина, тим вищою є фінансова стійкість страхової компанії. На величину даного показника, як є очевидним, не впливає розмір страхової суми застрахованих об'єктів. Він повністю визначається розміром тарифної ставки та ислом застрахованих об'єктів (величиною страхового портфелю).

Проте слід мати на увазі, що коефіцієнт професора Ф.В. Коньшина дає найбільш точні результати тоді, коли страховий портфель формується з об'єктів з приблизно однаковими за вартістю ризиками, завданням забезпечення фінансової стійкості є вирівнювання розмірів страхових сум та формування однорідних портфелів [5, с. 136].

Для оцінки фінансової стійкості як відношення доходів до витрат за звітний період використовується коефіцієнт фінансової стійкості страхового фонду (КСФ).

Чим він більший, тим більша фінансова стійкість страхової організації.

$$K_{CF} = \frac{\Sigma D + \Sigma CP}{\Sigma B}$$

де ΣD – сума доходів за звітний період;

ΣCP – сума страхових резервів за звітний період;

ΣB – сума витрат за звітний період.

Фінансова стійкість страхових операцій буде тим вищою, чим більшим є коефіцієнт стійкості страхового фонду [5, с. 136].

Наведені показники, безсумнівно, мають важливе значення при оцінці фінансової стійкості страхової організації, але не враховують різноманіття аспектів цієї комплексної категорії. Ця обставина, зумовила розробку ряду методик, що містять більш широкий спектр показників фінансової стійкості.

Так, А.В. Палкін включає до складу показників фінансової стійкості страхової організації: рентабельність власного капіталу; коефіцієнт збитковості - нетто перестраховання; коефіцієнт витрат на ведення справи - нетто перестраховання; комбінований коефіцієнт - нетто перестраховання; прибутковість інвестицій; коефіцієнт достатності інвестиційних активів; коефіцієнт інвестиційного доходу; операційний коефіцієнт; комбінований коефіцієнт за часткою перестраховиків; коефіцієнт Коньшина для однорідного портфелю і для довільного портфелю, розбитого на однорідні підпортфелі; показники динаміки страхової сукупності (частка пролонгованих договорів, частка розірваних договорів, частка знову укладених договорів); показники структури страхового портфелю; коефіцієнт РНП (резерву незароблених премій); коефіцієнт РНП - нетто перестраховання; коефі-

цієнт виплат за збитками; коефіцієнт виплат по вихідному перестрахованню; коефіцієнт виплат на фінансування витрат на ведення справ; коефіцієнт поточної ліквідності; оборотність дебіторської заборгованості; відповідність структури інвестиційного портфелю законодавчим вимогам; показник достатності власного капіталу – маржа платоспроможності. Крім перерахованих показників, А.В. Палкін пропонує також використовувати коефіцієнт рентабельності страхової діяльності, в якому на відміну від поширеного комбінованого коефіцієнта-нетто використовуються брутто-показники і виділяється в якості окремого компонента вартість перестраховального за- хисту [7, с. 45].

Відзначимо, що в системі фінансових коефіцієнтів страхової організації, на відміну від інших господарюючих суб'єктів, є коефіцієнти, що існують у вигляді нетто брутто по відношенню до зовнішнього перестраховання; якщо брутто-коефіцієнти характеризують фінансову стійкість страхової організації, виходячи з припущення, що вся премія залишається на власному утриманні, то нетто-коефіцієнти відображають реальну ситуацію і дозволяють оцінити вплив перестраховання на фінансову стійкість страхової організації.

Наведений перелік показників в цілому дозволяє оцінити фінансову стійкість страхової організації, однак, він на наш погляд, потребує систематизації.

Н.Б. Грищенко, аналізуючи показники, що характеризують фінансову стійкість страхової організації, вказує, що вони можуть бути поділені на дві групи [1, с. 186]:

1) показники, що формуються для офіційної звітності відповідно до вимог законодавства та органів страхового нагляду;

2) показники, що визначаються в залежності від цілей, замовників, користувачів аналізу: рейтинги, експертні оцінки та ін.

У складі основних показників фінансової стійкості страхової компанії, стан і вплив яких враховується при проведенні будь-якого аналізу, Н.Б. Грищенко виділяє показники:

- платоспроможності і ліквідності страхової компанії;
- оцінки страхових зобов'язань;
- оцінки власних коштів;
- рентабельності;
- фактори впливу на результати страхової діяльності;
- ефективності інвестиційної діяльності;
- динаміки і структури коштів страхової компанії;
- дебіторської і кредиторської заборгованості;
- збитковості страхової суми;
- обсягів діяльності страховика [1].

По суті, наведений перелік показників відображає всі істотні параметри фінансової діяльності страхової організації. Ця обставина пояснюється тим, що, на думку Н.Б. Грищенко, показники фінансової стійкості є загально-визнаними найбільш ємними показниками діяльності страхової компанії, так як характеризують її здатність виконувати свої зобов'язання і за наявних умов, і в разі імовірнісних несприятливих змін зовнішнього і внутрішнього середовища [1, с. 186].

Слід зазначити, що підходи до аналізу фінансової стійкості страхових організацій, вибору показників, способів їх агрегування і систематизації визначаються цілями аналізу і його приватними завданнями, диференційованими залежно від користувачів результатів аналізу (органи державного контролю; керівництво і засновники

страхової організації, страховальники, банки та інші кредитори, партнери, аналітичні агентства). Так, наприклад, для банків найбільшу роль відіграють показники достатності власного капіталу та ефективності діяльності страхової компанії, що знаходить відображення в їх вимогах до оцінки фінансової стійкості страхової компанії.

Неоднозначність підходів обумовлює значні відмінності в існуючих методиках і нетотожність результатів оцінки, отриманих на основі їх використання. Підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю страхових організацій передбачає елімінацію недоліків, характерних для діючих методик оцінки фінансової стійкості страховиків, на основі, перш за все, коригування методологічних підходів.

У числі недоліків діючих методик оцінки фінансової стійкості страхових організацій можна виділити:

1. Вузькість підходу до оцінки фінансової стійкості страхової організації, відповідно до якого фінансова стійкість оцінюється лише на основі показників платоспроможності (маржіплатоспроможності та ін.). Даний недолік може бути подоланий на основі використання більш широкого підходу, який передбачає аналіз фінансової стійкості страхової організації як комбінації ресурсної, структурної та функціональної характеристик систем фінансових відносин даної організації;

2. Встановлення нормативних значень фінансових коефіцієнтів, які невідповідають реальним умовам вітчизняної економіки;

3. Невідповідність нормативних значень фінансових коефіцієнтів, встановлених в цілому для господарюючих суб'єктів, специфіці діяльності страхових організацій. Коригування даного недоліку передбачає вивчення та врахування об'єктивної економічної ситуації, розробку еталонних значень фінансових коефіцієнтів, що враховують особливості діяльності страхових організацій, використання сукупності різномірних фінансових коефіцієнтів замість системи взаємопов'язаних показників, що перешкоджає побудові інструментального апарату управління фінансовою стійкістю страхової компанії. Подолання такої безсистемності може бути здійснено на основі факторного підходу до управління фінансовою стійкістю страхової організації.

Висновки

Крім зазначених показників можуть використовуватися комплексні показники, що відображають взаємозв'язок різних напрямків діяльності страхової організації або загальну ефективність діяльності страхової організації (рентабельність активів, рентабельність власного капіталу), а також показники рейтингу, який обчислюється як сума приватних показників з урахуванням коефіцієнтів значущості. Підкреслимо, що

Для цілей управління фінансовою стійкістю важливим завданням є розробка показників, що синтезують вплив ряду факторів і забезпечують підтримку фінансової стійкості на заданому рівні або поліпшення її показників.

Як зазначалося, вибір показників для оцінки фінансової стійкості страхової організації, обумовлений цілями аналізу і його приватними завданнями. Разом з тим, важливою обставиною, що визначає склад оціночних показників, є інформаційна база. Аналіз, проведений зовнішніми користувачами інформації, базується на показниках форм фінансової звітності страхових організацій, що визначає специфіку його методичного інструментарію.

Список використаних джерел

1. Грищенко Н.Б. Основы страховой деятельности / Н.Б. Грищенко. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2001. – 274 с.

2. Козлов А.В. Формирование методов оценки и прогнозирования финансовой устойчивости страховой организации: дис. к-та экон. наук: 08.00.10 / А.В. Козлов; Хабаровская государственная академия экономики и права. – Хабаровск, 2005. – 206 с.

3. Котлобовский И.Б. Рисковый подход к оценке платежеспособности страховой компании / И.Б. Котлобовский, А.Е. Сметанин // Финансы. – 2007. – №6. – с. 39-43.

4. Луконин С. В. Финансовая устойчивость страховых компаний и пути ее повышения / С. В. Луконин // Страховое дело. – 2003. – №5., с.28-33

5. Мамедова Е.А. Анализ финансовой устойчивости страховщика и оценка страховых операций / Е.А. Мамедова, З.Т. Шатвердиева // Проблемы современной экономики. – 2011. - №1. – С. 135-137.

6. Орланюк-Малицкая Л.А. Платежеспособность страховой организации / Л.А. Орланюк-Малицкая. – М.: Анкил, 1994. – 152 с.

7. Палкин А.В. Функциональная взаимосвязь показателей и факторов финансовой устойчивости страховой организации / А.В. Палкин // Финансы. – 2008. – №12. – С.45.

8. Страховое дело: Учебник / Рейтман Л.И., Коломин Е.В., Плешков А.П. и др.; Под ред. Рейтмана Л.И. – М.: Банк. и биржевой науч.-кон-сульт. центр, 1992. – 524 с.

9. Чернова Г.В. Основы экономики страховой организации по рисковому виду страхования / Г.В. Чернова. – СПб.: «Питер», 2005. – 240 с.

References

1. Grishhenko, N.B. (2001). Osnovy strahovoj dejatel'nosti [Basis of insurance activity]. Izd-vo Alt. un-ta, Barnaul, 274 P.

2. Kozlov, A.V. (2005). Formation of methods for assessing and forecasting the financial stability of an insurance organization. PhD dissertation, Finance and Credit. Khabarovsk State Academy of Economics and Law, Khabarovsk (in Rus.).

3. Kotlobovskij, I.B., Smetanin, A.E. (2007). Risk approach to the assessment of the solvency of the insurance company. Finansy [Finance], vol.6, pp. 39-43.

4. Lukonin, S.V. (2003). Financial stability of insurance companies and ways to increase it. Strahovoe delo [Insurance Business], vol.5, pp.28-33.

5. Mamedova, E.A., Shatverdieva, Z.T. (2011). Analysis of financial stability of the insurer and evaluation of insurance operations. Problemy sovremennoj jekonomiki [Problems of modern economy], vol.1, pp. 135-137.

6. Orlanjuk-Malickaja, L.A. (1994). Platezhesposobnost' strahovoj organizacii [Solvency of the insurance company]. Ankil, Moscow, 152 p.

7. Palkin, A.V. (2008). Functional interrelation of indicators and factors of financial stability of the insurance organization. Finansy [Finance], vol. 12, pp.45.

8. Rejtman, L.I., Kolomin, E.V., Pleshkov, A.P. (1992). Strahovoe delo [Insurance Business]. Bank. i birzhevoj nauch.-kon-sul't. centr, Moscow. 524 p.

9. Chernova, G.V. (2005). Osnovy jekonomiki strahovoj organizacii po riskovym vidam strahovanija [Fundamentals of the economy of an insurance organization for risky types of insurance]. Piter, SPb.: «Piter». 240 p.